

УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА

Факультет управління та бізнес-аналітики

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ

ВИБІРКОВА ДИСЦИПЛІНА

Освітньо-професійні програми першого рівня вищої освіти за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування»: спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування 30 серпня 2018 року (протокол №1)

Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування

_____
(підпис)

Тимоць М.В.

_____
(прізвище та ініціали)

«30» серпня 2018 року

2018-2019 навчальний рік

ВСТУП

З плином останніх років, в результаті ескалації нестабільності в області політики та макроекономіки, навіть серед високорозвинених країн зі звично сталим станом економіки, виникає помітне ускладнення умов діяльності всіх суб'єктів господарювання під впливом підвищення рівня невизначеності у зовнішньому середовищі. Саме ці умови спричинили підвищення уваги до такого явища, як криза окремої організації та підприємства та формування засад для розвитку антикризового управління.

Мета: формування сучасного економічного мислення та системи спеціальних знань в галузі антикризового управління, а саме: системи знань і навичок управління у кризових ситуаціях, розв'язання складних завдань стратегічного значення в ринкових умовах, організації системи управління, адекватної вимогам сучасної економіки.

Завдання: засвоєння теоретичних основ управління підприємством в кризових і передкризових ситуаціях, ознайомлення з механізмами виявлення кризи і кризового стану підприємства, опрацювання практичних методів оцінки і діагностування кризи та розробки заходів щодо їх нейтралізації, вивчення підходів і методів антикризового управління з урахуванням передового досвіду.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: загальні основи антикризового управління підприємством; закономірності, умови та фактори, що обумовлюють появу кризових явищ; характер кризових явищ та економічний механізм виникнення кризового стану на підприємстві; основні інструменти діагностики кризи на підприємстві та її глибини; сучасні методи і підходи управління в кризових умовах; правила, принципи розробки антикризової програми і антикризової стратегії підприємства; проблеми підприємства, які опинилися в кризовому стані;

вміти: проводити експрес-діагностику та поглиблену діагностику фінансового стану підприємства з метою виявлення потенційних (прихованих) і наявних кризових ситуацій та явищ; опанувати урядові рішення з питань оцінки ймовірності банкрутства підприємства; аналізувати наявність та глибину кризового стану на підприємстві; визначити основні напрямки подолання кризових явищ на підприємстві; обирати антикризову стратегію та основні інструменти виходу з кризового стану.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти набувають таких компетентностей:

- проводити дослідження на рівні бакалавра, зокрема, здійснювати пошук, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.
- здатність використовувати базові знання і практичні навички у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

Базовими дисциплінами для вивчення курсу «Антикризове управління» є такі навчальні дисципліни, що вивчалися студентами, «Статистика», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економіка підприємства» та інші.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»	Вибіркова з циклу професійної підготовки	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає	Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,	Семестр	
Загальна кількість годин – 180		8-й	8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 7	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції	
		32 год.	10 год
		Практичні, семінарські	
		32 год.	4 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		116 год.	166 год.
		Індивідуальні завдання:	
0 год.	0 год.		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить(%):

для денної форми навчання – 36:64

для заочної форми навчання – 2:98

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне оцінювання студента університету з навчальної дисципліни «Антикризове управління» на семінарських заняттях здійснюється за чотирьох бальною шкалою, де «2» - незадовільно; «3» - задовільно; «4» - добре; «5» - відмінно.

Підсумковий контроль у вигляді заліку проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС.

Шкала оцінювання знань студентів: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 «відмінно»
80-89	B	4 «дуже добре»
65-79	C	4 «добре»
55-64	D	3 «задовільно»
50-54	E	3 «достатньо»
35-49	FX	2 «незадовільно»
1-34	F	2 «неприйнятно»

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засвоєння матеріалу та оволодіння навичками здійснюється слухачами під час лекцій, на семінарських заняттях у ході проблемних дискусій, робота в малих групах, мозкові атаки, презентації, метод проектної роботи, та самостійної роботи над ситуаційними вправами, а також у процесі безпосереднього ознайомлення з роботою установ та організацій.

Діагностика (моніторинг і перевірка) результатів навчання здійснюється шляхом виконання студентами:

- 1) тестових завдань;
- 2) написання індивідуальних завдань;
- 3) усного опитування;
- 4) підсумкового заліку у тестовій формі.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність та взаємозв'язок циклічних і кризових явищ в економіці

Поняття циклів і криз на макrorівні. Основні фази розвитку соціально-економічної системи та їх характеристика. Різновиди циклів: цикли Кондратьєва, цикли Ковалю, цикли Жугляра, цикли Кітчина тощо. Теорії, що визначають причини економічних циклів і криз. Механізми розвитку кризи на макrorівні – інфернальний та екстернальний. Підходи до регулювання та подолання криз на макrorівні. Вплив зовнішнього середовища на підприємство – на тривалість та на конфігурацію життєвого циклу підприємства. Основні цикли розвитку підприємства і його залежність від факторів зовнішнього середовища.

Тема 2. Життєвий цикл підприємства та передумови виникнення кризових явищ на етапах його розвитку

Загальні поняття про кризу і кризові явища. Причини виникнення кризи на підприємстві. Життєвий цикл підприємства та його життєздатність. Основні види криз за різними ознаками. Основні завдання антикризового управління підприємством.

Тема 3. Заходи державного антикризового регулювання

Державні цикли і кризи. Державне регулювання кризових явищ. Система соціального захисту населення. Форми державної підтримки неплатоспроможних підприємств.

Тема 4. Сутність та особливості антикризового управління підприємством.

Економічний механізм виникнення кризового стану підприємства. Сутність та мета антикризового управління. Основні функції антикризового управління. Специфіка системи, процесів та механізмів антикризового управління підприємством.

Тема 5. Діагностика виникнення і розвитку кризового процесу.

Сутність та завдання діагностики кризи розвитку підприємства. Напрями діагностики – оперативна і стратегічна. Основні концептуальні положення сучасного розуміння процесу діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства. Особливості аналізу фінансово-господарської діяльності в залежності від фази прояву кризи: передкризова, збурення, розгін, апогей, повернення, заспокоєння, після кризова.

Структурно-логічна модель процесу діагностики кризи розвитку підприємства. Інформаційне забезпечення діагностики кризи розвитку підприємства.

Тема 6. Стратегічні аспекти антикризового управління підприємством

Стратегічний план як основа стратегічного управління. Основні стратегії антикризового управління та їх взаємозв'язок із корпоративною стратегією підприємства. Вибір стратегії в залежності від характеру та глибини кризи. Механізм розробки антикризової стратегії підприємства. Реалізація антикризової стратегії і антикризова програма.

Тема 7. Банкрутство, ліквідація та санація як методи антикризового управління

Сутність, форми та економічні наслідки банкрутства. Поняття «санація підприємства», види, форми, процедурні особливості. Ліквідація збанкрутілих підприємств.

Тема 8. Особливості кадрового менеджменту в кризових ситуаціях

Особливості формування антикризового кадрового потенціалу на підприємстві. Антикризова кадрова політика на підприємстві. Формування антикризових груп. Реформування системи управління та контролінгу на підприємстві в кризових умовах.

Тема 9. Технологія антикризового управління

Система раннього попередження та реагування: особливості побудови і реалізації. Організація внутрішньогосподарського антикризового механізму. Функції Державного департаменту з питань банкрутства.

Тема 10. Ризики в антикризовому управлінні

Ризики: суть та види. Управління ризиками. Страхування та його місце в управлінні ризиками. Система управління ризиками на підприємстві.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	с	лаб.	с.р.		л	с	лаб.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Кризові явища. Їх класифікація та циклічність	18	4	4	-	10	10	1	1	-	16
Тема 2. Життєвий цикл підприємства та стійкість його розвитку	18	4	4	-	10	10	1	1	-	16
Тема 3. Заходи державного антикризового регулювання	10	4	4	-	12	10	1	1	-	16
Тема 4. Сутність та особливості антикризового управління	20	4	4	-	12	10	1	1	-	16
Тема 5. Діагностика виникнення і розвитку кризового процесу	20	4	4	-	12	10	1	-	-	16
Тема 6. Стратегія і тактика антикризового управління	20	4	4	-	12	10	1	-	-	16
Тема 7. Банкрутство, ліквідація та санація як методи антикризового управління	16	2	2	-	12	10	1	-	-	16
Тема 8. Особливості кадрового менеджменту в кризових ситуаціях	16	2	2	-	12	10	1	-	-	18
Тема 9. Технологія антикризового управління	16	2	2	-	12	10	1	-	-	18
Тема 10. Ризики в антикризовому управлінні	16	2	2	-	12		1	-	-	18
Усього годин	180	32	32	-	116	180	10	4	-	166

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Антикризисное управление [Текст] : учеб. / под ред. Э. М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 423 с.
2. Антикризисне фінансове управління підприємством [Текст] : навч. посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 208 с.
3. Ареф'єва, О. В. Антикризисное фінансове управління підприємством [Текст] : монографія / О. В. Ареф'єва, Ю. В. Прохорова. - Л. : Укр. акад. друкарства, 2011. - 249 с.
4. Василенко, В. О. Антикризисное управління підприємством [Текст] : навч. посібник / В. О. Василенко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
5. Гудзинський О.Д. та ін. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с.
6. Карпунь І.Н. Антикризисні заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання: Монографія Львів: Видавництво «Магнолія 2006», 2014. – 440 с.
7. Коваленко, О. В. Антикризисное управління: теорія, методологія та механізми реалізації [Текст] : монографія / О. В. Коваленко ; Запоріж. держ. інж. акад. - Запоріжжя : ЗДІА, 2011. - 466 с.
8. Кривов'язюк, І. В. Антикризисное управління підприємством [Текст] : навч. посібник / І. В. Кривов'язюк. – К. : Кондор, 2008 – 374 с.
9. Линник, О. І. Антикризисное управління на вітчизняних та закордонних підприємствах: теорія, діагностика кризового стану, соціально-економічні аспекти управління[Текст] : монографія / О. І. Линник, Р. Ф. Смоліков, І. А. Юр'єва ; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". - Х. : Підручник НТУ "ХПИ", 2013. - 543 с.
10. Лігоненко, Л. О. Антикризисное управління підприємством [Текст] : підручник / Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 824 с.
11. Піюренко, І. О. Антикризисное управління харчовими підприємствами: проблеми теорії і практики [Текст] : [монографія] / Піюренко І. О. - Херсон : Грінь Д. С. [вид.], 2013. - 331 с.
12. Портна О.В. Антикризисное управління підприємством: Навч. посібник / Портна О.В., Єршова Н.Ю., Юр'єва І.А. Львів: Видавництво «Магнолія 2006», 2013. – 283 с.
13. Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств [Текст] : навч. посібник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.
14. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посібник / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева; вид. третє, перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 531 с.
15. Чернявский, А. Д. Антикризисное управление [Текст] : учеб. Пособие / А. Д. Чернявский. – К. : МАУП, 2000. – 208 с.

Допоміжна

16. Барінов, В. А. Антикризисное управление [Текст] : учеб. пособие / В. А. Барінов. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. – 520 с.

17. Гайдук, С. В. Модель відновлення платоспроможності підприємств [Текст] / С. В. Гайдук. – Х. : Екограф, 2004. – 35с.
18. Забродский, В. А. Оценка финансовой устойчивости производственно-экономических систем [Текст] / В. А. Забродский, Н. А. Кизим. – Харьков : Бизнес Информ, 2000. – 82 с.
19. Камнева, А. В. Антикризове управління підприємством [Текст] : навч. посіб. / А. В. Камнева, Т. Ю. Можевенко ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т". - Харків : ХАІ, 2015. - 83 с.
20. Кизим, Н. А. Финансовый анализ [Текст] : учеб. пособие / Н. А. Кизим, В. В. Ивахненко; Харьк. нац. экон. ун-т. – Х. : ИНЖЭК, 2005. – 245с.
21. Мних, Є. В. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Є. В. Мних; вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
22. Пілецька, С. Т. Антикризове управління економічною стійкістю промислового авіапідприємства [Текст] : монографія / С. Т. Пілецька ; Нац. авіац. ун-т. - Київ : Центр учбової літератури, 2014. - 304, [10] с.
23. Родионова, Н. В. Антикризисный менеджмент [Текст] : учеб. пособие для вузов / Н. В. Родионова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 223 с.
24. Савчук, Л. М. Діагностика фінансового забезпечення в процесі управління підприємством [Текст] / Л. М. Савчук, І. Г. Сокиринська. – Дніпропетровськ : Зоря, 2005. – 128с.
25. Скібіцька Л.І. Антикризисный менеджмент: Навчальний посібник / Л.І.Скібіцька, В.В. Матвеев, В.І.Щелкунов Рекомендовано МОН України К.: ЦУЛ, 2014. – 584 с.
26. Тридід О. М. Методичні рекомендації щодо аналізу та оцінки фінансової стійкості підприємства [Текст] / О. М. Тридід, К. В. Орехова; Харьк. нац. экон. ун-т. – Х. : ХНЕУ, 2005. – 24с.
27. Омелянович Л. О. Адаптивне антикризове управління фінансовими ресурсами торговельних підприємств [Текст] : монографія / Л. О. Омелянович, С. В. Чимириш ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. - Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. - 277 с.
28. Фінансова санація та банкрутство підприємств [Текст] : навч. посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с. 14.

Інформаційні ресурси

29. www.kmu.gov.ua – офіційний сайт Кабінету Міністрів України
30. www.ukrstat.gov.ua – офіційний сайт Державного комітету статистики України
31. Діючі нормативно-інструктивні матеріали та законопроекти, що знаходяться на розгляді [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.liga.net>
32. Галузеві аналітичні огляди кон'юнктури відповідних сегментів ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.business.ua>
33. База даних емітентів фінансового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.smida.gov.ua>